

Anna Miler¹

Odkrywając ukryte. Spacery po mieście jako narzędzie animacji tożsamości

28 listopada 2018 przypadła setna rocznica uzyskania przez kobiety w Polsce praw wyborczych, co oznacza, że dopiero od stu lat mogą w pełni korzystać z udziału w życiu publicznym – także w życiu miasta. Pierwsze gdańskie radne zostały wybrane w powszechnych wyborach w grudniu 1919. Były to działaczki i polityczki wcześniej budujące swoją pozycję w innych, dostępnych im obszarach – tworząc szkoły dla dziewcząt czy publikując teksty dotyczące emancypacji. Przewycięzanie ograniczeń, na które napotykały, wymagało poświęceń (np. dalekich wyjazdów na studia) i kreatywności (np. realizacja celów politycznych pod pretekstem działalności pomocowej).

Doświadczenia tych kobiet stanowią część historii Gdańska, a jednocześnie są trudniej uchwytnie (z powodu między innymi mniejszej liczby źródeł i świadectw – więcej źródeł dokumentuje życie burmistrzów, rajców, twórców kultury i nauki). Odnoszą się także do innych miejsc lub do innych funkcji tych znanych. O wiele rzadziej będzie to budynek ratusza czy akademii. Odkrywanie śladów miejskiego aktywizmu kobiet zawiedzie do Dworca kolejowego, gdzie dyżury pełniły pracownice Misji Dworcowej, które opiekowały się podróżującymi samodzielnie kobietami, dziewczętami, dziećmi („Gazeta Polska” z 1922 r. informowała o trzech grupach w ramach gdańskiego oddziału: ewangelickiej, polskiej i żydowskiej). Dworzec jako miejsce znaczące w topografii miasta wskazuje współcześnie część imigrantek jako miejsce pierwszego kontaktu z miastem (Borchet, Prusko 2016). Prowadzi to do pytania, czy także dziś czyjeś doświadczenie i sposób funkcjonowania w mieście jest niewidoczne, trudno uchwytnie.

Na doświadczenie miasta i możliwość oddziaływania na jego kształt wpływ ma nie tylko płeć, ale także klasa społeczna, wiek, stopień sprawności, tożsamość

¹ Stowarzyszenie Arteria; anna.m.miler@gmail.com.

psychoseksualna, pochodzenie i inne czynniki. Ich unikatowe zestawienie w każdej osobie, zmieniające się na przestrzeni życia, umiejscawia ją na określonej pozycji w systemie „istniejących w danym społeczeństwie hierarchii, wartości, symbolicznych dominacji i relacji władzy” (Łapniewska, Puzon 2016: 40). Złożoność tożsamości mieszkanki i mieszkańców miasta pozostaje nieuchwytna w statystykach, a odgrywana i negocjowana jest ciągle na nowo w codziennych praktykach. Może się ujawnić w praktykach antropologicznych, które obejmują nie tylko słowa i pojęcia, ale także gesty i działania (Dalsgard 2018: 160).

Sposobem na odkrywanie, ujawnianie, ożywanie (re-animowanie) różnych warstw miejskich opowieści i tożsamości jest spacerowanie – samodzielne, z przewodniczką, świadkiem historii, artystką. Szukanie zacierających się śladów obecności, a także nadawanie tym istniejącym nowych znaczeń. Trójmiejska artystka Ula Zerek interpretuje wspomnienia pracownic dawnej Stoczni Gdańskiej poprzez taniec, gestami przywołując ruchy, które wykonywały podczas pracy. W październiku 2018 r. wykonała swój taniec w przestrzeni postoczniowej, przywracając jej pamięć o mozolnej, fizycznej pracy kobiet, ale także mężczyzn. Przewodniczkami po terenach postoczniowych są także dawne pracownice zakładu (Metropolitanka 2018), tworzące swoją opowieść za każdym razem w inny sposób – wraz z innymi osobami uczestniczącymi, ujawniając inny fragment doświadczenia, który związany jest nie tylko z płcią, ale także pozycją społeczno-ekonomiczną, wiekiem itd. Oddanie im pola do działania to także próba ustalenia, dlaczego – i w jakim zakresie – w przeszłości tego głosu i sprawczości były pozbawione (Domańska 2007). Tutaj jednak może się kryć pułapka. Magdalena Grabowska zwraca uwagę na konieczność uważnego przyjrzenia się kategoriom badawczym związanym ze sprawczością. Badaczka zauważa, że w odniesieniu do polskich i gruzińskich działaczek kobiecych z okresu po drugiej wojnie światowej, wiele z nich jest nieadekwatnych, powstały w innym kontekście ekonomicznym, politycznym, społeczno-kulturowym i ich użycie prowadzi do pominięcia znacznej części doświadczenia kobiet (Grabowska 2018).

Wskazane powyżej wyzwania pojawiające się w praktykach animacyjnych związanych z tożsamościami mogą się odnosić do każdej próby badania społeczności lokalnych, przyglądania się językowi, rytuałom, które osobie stojącej obok wydają się niezrozumiałe do momentu, kiedy stanie się jego częścią (Dalsgard 2018: 160). Krzyżujące się poczucia przynależności, zmieniające się role życiowe i potrzeby sprawiają, że społeczność miejską tak trudno kategoryzować bez uszczerbku dla barwnego obrazu, który stanowi.

Literatura

- Borchet J., Prusko I., 2016, *Patrząc na Gdańsk oczami kobiet z różnych kultur* [w:] B. Borowiak (red.), *Szlakiem głosu mniejszości gdańskich. Spacer, trasy, opowieści*, Gdańsk: Stowarzyszenie Arteria.
- Dalsgard A.L., 2018, *Nogami na ziemi. Rola ciała w etnografii przedtekstowej*, *Teksty Drugie*, nr 1.
- Domańska E., 2007, „Zwrot performatywny” we współczesnej humanistyce, *Teksty Drugie*, nr 5.
- Grabowska M., 2018, *Zerwana genealogia. Działalność społeczna i polityczna kobiet po 1945 roku a współczesny polski ruch kobiecy*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
- Łapniewska Z., Puzon K., 2016, *Płec i miasto* [w:] B. Borowiak (red.), *Szlakiem głosu. Tożsamości mniejszościowe w przestrzeni miasta*, Gdańsk: Stowarzyszenie Arteria.
- Projekt Metropolitanka, <http://metropolitanka.ikm.gda.pl/ruszaja-letnie-spacery-szlakiem-kobiet-po-terenach-dawnej-stoczni-gdanskiej/> (dostęp: 4.11.2018).
- Uroczyste otwarcie Ogniska Misji Dworcowej w W.M. Gdańsku, *Gazeta Gdańska*, nr 142, 24.06.1922, <http://pbc.gda.pl/dlibra/doccontent?id=9768> (dostęp: 3.11.2018).